

АРХЕТИП НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ У НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ ОКСАНИ ФРАНКО: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

ARCHETYPE OF NATIONAL MEMORY IN THE SCIENTIFIC LEGACY OF OKSANA FRANKO: A CULTURAL STUDIES PERSPECTIVE

Зимооря М.І.,

orcid.org/0000-0002-7372-4929

*академік Академії наук Вищої школи України, доктор філологічних наук,
професор*

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Якубовська М.С.,

orcid.org/0000-0002-7774-955X

кандидат філологічних наук,

*доцент кафедри інформаційної, бібліотечної та книжкової справи
Української академії друкарства*

Зимооря О.М.,

orcid.org/0000-0001-7206-0190

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри міжнародних комунікацій

Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»

На зламі епох, коли посилюються деструктивні елементи в суспільному поступі, людство, шукаючи вихід із загальної кризи, звертається до національної історії як духовно-синергетичної підвалини найрізноманітніших форм сучасного буття людини та суспільства. На основі аналізу наукового доробку визначної дослідниці Оксани Франко в статті здійснено цілісний аналіз проблеми архетипу формування національної пам'яті засобами культурологічного впливу, обґрунтовано концепцію виховання ідентичності крізь призму системного, синергетичного, аксіологічного, гуманістичного, особистісно орієнтованого, компетентнісного методологічних підходів; накреслено схему структурно-функціональної моделі пам'яті з проекцією на активізацію духовних цінностей особистості в системі творення культурологічного простору. Багатолітня подвижницька праця Оксани Франко, видатного історика, етнолога, архівіста, документознавиці, педагога – це постійне утвердження українства на духовній арені світу. У доробку Оксани Франко проступає наскрізна інтелектуальна лінія: здатність людини розвивати культурологічні коди світових цивілізацій.

Центральною ідеєю статті є концепція виховання ідентичності, яка базується на постулатах вищезазначених методологій. Це сприяє глибшому розумінню процесу формування національної пам'яті та її впливу на ідентичність особистості. Поєднання когнітивного та емоційно-ціннісного начала лежить в основі творення версії людського буття «тут-і-тепер й тут-і-завжди». Відбувається своєрідний духовно-емоційний катарсис особистості, який може виконувати також психотерапевтичні функції, так як рефлексує з приводу пояснення прихованих та закодованих смислів і демонструє глибинний спосіб існування людини й людства. Методологічний концепт статті не лише забезпечує фундаментальну основу дослідження, але й визначає наукові підходи, серед яких важливими є системний, синергетичний, аксіологічний, гуманістичний, культурологічний, особистісно орієнтований та компетентнісний. Це сприяє розширенню знань та розвитку теоретичних рамок для подальших досліджень, зокрема, у сфері культурології.

Ключові слова: особистість, смисл життя особистості, гуманістична мораль, свобода, любов, справедливість, гідність, культурологічний простір, система цінностей.

In an era defined by the escalation of destructive elements in societal progress, humanity, in its quest to navigate the prevailing crisis, turns to national history as a spiritual-synergetic cornerstone for diverse facets of contemporary human existence and society. Through a meticulous examination of the scholarly contributions of the eminent researcher Oksana Franko, this article presents a thorough analysis of the archetype of national memory formation via cultural influence. It substantiates the concept of identity education through the lenses of systemic, synergetic, axiological, humanistic, personality-oriented, and competency-based approaches. Additionally, the article delineates a schema for the structural-functional model of memory, projecting its impact on the activation of spiritual values within the individual's role in shaping cultural space.

Oksana Franko's extensive and dynamic body of work, encompassing roles as a distinguished historian, ethnologist, archivist, documentarian, and educator, serves as a perpetual affirmation of Ukrainian identity on the global spiritual stage. A coherent intellectual thread runs through Franko's oeuvre, highlighting the capacity of individuals to cultivate cultural codes transcending world civilizations.

At the core of the article lies the concept of identity education, firmly grounded in the postulates of the aforementioned methodologies. This contributes to a profound comprehension of the process of shaping national memory and its consequential impact on personal identity. The amalgamation of cognitive and emotional-value elements establishes the

groundwork for constructing a narrative of human existence as both “here and now” and “here and forever.” This unique spiritual-emotional catharsis experienced by individuals can also serve therapeutic functions by prompting contemplation on the elucidation of concealed and encoded meanings, thereby revealing the profound essence of human existence.

The methodological framework of the article not only furnishes a solid foundation for research but also delineates scientific approaches, with emphasis on the systemic, synergetic, axiological, humanistic, cultural, personality-oriented, and competency-based dimensions. This contributes significantly to the broadening of knowledge and the evolution of theoretical frameworks, particularly within the realm of cultural studies.

Key words: personality, the meaning of an individual's life, humanistic morality, freedom, love, justice, dignity, cultural space, value system.

Постановка проблеми. На рубежі епох, коли посилюються деструктивні елементи в суспільному поступі, людство, шукаючи вихід із загальної кризи, яка охоплює всі сфери життя, вкотре звертається до духовно-синергетичної підвалини найрізноманітніших форм сучасного буття людини та суспільства [4]. Унікальність кожної людської індивідуальності постає підґрунтям модерного культурологічного мислення, започаткованого в системній взаємодії історії та літератури.

Філософсько-психологічна категорія пам'яті у системі дослідження проєкції духовного поступу людства становитиме, на наш погляд, на найближчі десятиліття семантичний епіцентр гуманітарних досліджень. У цьому зв'язку доцільно розглянути закроєну проблему в системі духовних координат українського національного поступу на прикладі аналізу творчої діяльності проф. Оксани Франко.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. За концептуальними баченнями багатьох провідних українських вчених, зокрема, І. Денисюка, Л. Сеника, М. Жулинського, Р. Радишевського, Ю. Коваліва, М. Ільницького, В. Качкана, Є. Нахліка, М. Гнатюка, Л. Грицик, О. Іваненко, Т. Корольової, І. Набитовича, С. Хороба, М. Дмитренка, Я. Гарасима, М. Гуменного, М. Хая, людина, яка постала в епіцентрі історичних подій, у тому числі й літератури як художньої візії світу, є альфою й омегою формування нового історичного дискурсу. Людиноцентричність стала наріжним каменем гуманітарної методології передусім ХХ століття, у чому й полягає спорідненість гуманітарних наук, які досліджують роль людської індивідуальності у системі духовних координат історії.

Мета статті. Метою дослідження є вивчення проблеми архетипу формування національної пам'яті засобами культурологічного впливу на основі аналізу наукового доробку визначної дослідниці Оксани Франко.

Виклад основного матеріалу. В умовах глобалізаційних викликів, передусім на тлі воєнних дій, український народ усіма духовними регістрами утверджує своє право «бути». Проєкції

свого розвитку українці шукають у майбутньому оновленому світі [3], задекларованому як метафора-провидіння у творах Григорія Сковороди, Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки. Так, Шевченкове «І на оновленій землі врага не буде супостата» (модель духовної взаємодії людини і суспільства), Франкове «Дух, що тіло рве до бою» (утвердження перемоги духовних цінностей), метафора-провидіння Лесі Українки «Слово, коли ти живе, статися тілом пора» постають основою творення духовного світу людини, який «скарби творить, а не відкриває». У цьому плані примітні й метафори-парадокси Григорія Сковороди, який на власному прикладі демонстрував здатність людини не лише розвивати культурологічні коди людства, але й починати їх формувати і бути при цьому щасливою. У свою чергу, біблійна парадоксальність вчинків Василя Стуса ілюструє побудову логічної моделі виховання нової людини нового часу, яка подолала страх й навчилася бути вільною в системі колонізаторського поневолення тоталітарної держави.

У світовому культурологічному просторі популярністю користуються явища, які глибоко закорінені в національний духовний досвід кожного середовища. Проблема співвіднесення людини й системи вимагає всебічного дослідження, яке позначається високою ефективністю саме на основі культурологічної складової. Мистецтво як засіб виховної дії демонструє напрямки розвитку духовних процесів розвитку людства. Коли Іван Франко орієнтував людства на розвій духа як культурологічної субстанції, то він окреслював найтонші духовно-емоційні дії як чинники прогресу [5; 13]. Аналогічні ходи містяться в доробку Оксани Франко – видатного історика, етнолога, архівіста, документознавця, педагога. Її багатолітня подвижницька праця – це постійне утвердження українства на духовній арені світу. У цьому зв'язку відзначимо логічне продовження устремлінь Оксани Омелянівни як Матері її сином Андрієм, що зримо проступає в їхній спільній публікації «Доленосні віхи життєпису музиканта світового визнання, очільника Товариства дрогобичан у США Володимира Осередчука з аристократичного дому Дидинських

крізь мемуарно-нарративну призму дослідження генеалогічно взаємопов'язаних стосунків митця, членів його «фамілії» з Іваном Франком і нащадками його роду на Калушині, в Нагуєвичах та Ясениці-Сільній» [12].

Реалії перехідного періоду від тоталітарної системи до демократичної вимагають постійної роботи над формуванням нової державницької еліти, яка здатна буде взяти на себе відповідальність за творення інноваційних духовних шляхів розвитку людства, а відтак – утвердження вільної, не-тоталітарної особистості. У працях Оксани Франко проступає наскрізна інтелектуальна лінія: здатність людини розвивати культурологічні коди світових цивілізацій. Її можна вважати тьютором, наставником для першопроходців епохи духовного оновлення. Є люди, життя яких відповідає особливому метафоричному символу. Вони прощають світові його недосконалість і радіють, коли світ несподівано змінюється на краще – завдяки їхнім духовним зусиллям. До таких творчих особистостей належить Оксана Франко.

Гармонійна цілісність Всесвіту будується на основі гармонійної цілісності людської індивідуальності. Поєднання когнітивного та емоційно-ціннісного начала лежить в основі творення версії людського буття «тут-і-тепер й тут-і-завжди». Відбувається своєрідний духовно-емоційний катарсис особистості, який може виконувати також психотерапевтичні функції, так як рефлексує з приводу пояснення прихованих та закодованих смислів і демонструє глибинний спосіб існування людини й людства. Вивчення феномена родини Франків видатною дослідницею постає важливим саме для усвідомлення розуміння великої ролі духовної пам'яті у системі оновлення духовних шляхів сучасності. Для підтвердження даного судження необхідно звернутися насамперед до фундаментального, глибоко закоріненого у сиву давнину, дослідженого Оксаною Франко та її сином Андрієм Даниленком генеалогічного родоводу великого Каменяра. Насамперед це безпосередньо стосується його брата Онуфрія (Онуфра, Онофера), 28 членів розгалуженої «фамілії», що зазнала жорстоких репресій з боку радянської влади. Чимало з них загинуло у боротьбі за волю України; це п'ятеро його нащадків, зокрема, національний герой Іван Гонта на псевдо «Гамалія» віддав своє життя поряд з іншими борцями за волю України в нерівному, запеклому бою з військовими формуваннями НКВД у Чорному лісі (неподалік села Грабівки поблизу Калуша).

Феноменальне творче поєднання інтелектуальної праці Оксани Франко та її сина Андрія Даниленка, бо у духовній творчій еволюції, – як казав Іван Франко: ми всі «завжди учні», – осмислено найголовніше: аби змінити світ – потрібно змінитися самому. Тобто потреба духовного становлення людства є необхідною, базовою передумовою розвитку державного національного життя. Проблема національного становлення в Оксани Франко та її сина Андрія Даниленка розкрита метафорою національної пам'яті і має виразне інтелектуальне спрямування. Оксана Франко встановила низку фактів. Іван Якович Франко мав двох рідних братів: Захара (1859–1942) та Онуфрія (1861–1913). Захар постійно жив у «родинному гнізді» в Нагуєвичах, де й помер у часи німецької окупації, а Онуфрій на початку квітня 1904 р. перебрався з шляхетною дружиною Юлією (із збіднілого дворянсько-аристократичного роду Дидинських) і сімома дітьми в село Підгірки поблизу промислового, «солеварного», середньовічного міста Калуша (заснованого в 1437 р.). Тут велике сімейство спільно з Іваном Франком придбало садибу-обійстя з розлогою земельною ділянкою та лісовими угіддями. 22 серпня 1906 р. народилася їхня восьма дитина – син Омелян-Володимир. А влітку 1913 р. родина зазнала неоправної, трагічної втрати її «патріарха»: батько семилітнього хлопчика Онуфрій ловив рибу в річці, простудився і 28 липня раптово помер. На поховання брата (30 липня 1913 р.) приїжджав Іван Франко. Це – достовірний факт, що його дослідили й переконливо обґрунтували на основі документальних матеріалів, автентичних свідчень та інших джерел Оксана Франко та її син Андрій Даниленко. Кожен із цих смислових концептів несе глибоке та емоційне навантаження, що створює високу художньо-емоційну напругу, складає психологічну основу для відкритого трансцендентного діалогу в системі духовних координат: письменник – науковець – відкрита система навколишнього буття. Таким чином, ми спостерігаємо, як дослідники прокладають філософсько-естетичний місток між свободою особистості, свободою творчості й свободою народу. Власне, сформована й утверджувана в родині пам'ять постає імпульсом до усвідомлення певної життєвої соціокультурної ситуації, що згодом ставить «суб'єкта в зацікавлено-діяльній позиції щодо неї» [2, с. 127].

У системі творення державницької еліти нової епохи важливим є формування людей з усталеними поглядами й творчим мисленням. Цьому сприяє утвердження архетипу національної

пам'яті. Спосіб мислення та мотивація поведінки людини в єдності які складають культурний код, руйнація якого вносить дезорганізацію в усю систему (С. Квіт). Як наголошують Оксана Франко та її син Андрій Даниленко, любов до світу є основою формування духовної пам'яті; починається із любові до всього, що нас оточує. Людство виходить за межі свого хаосу у стихію гармонії силою свого чуття. Важливою умовою будь-якої соціальної дії є «орієнтація на інших». Рух нашого життя, а отже й культури, – «рух нашого життя до інших» (Х. Ортега-і-Гасет). Минуле залишається назавжди з нами. Воно всюдисуще. Про сутність архетипної моделі пам'яті в мисленні Оксани Франко та її сина Андрія Даниленка аргументовано стверджував Любомир Сенік (1930–2021): «Складна, невблаганна, подекуди незбагненна, інколи трагічно «проскрибована» доля всіх дітей Онуфрія Франка – це окрема драматична тема для багатозарового історико-біографічного гранд-наративу (grand-narrative) з постмодерністськими елементами оповіді, невичерпних, контрверсійних філософських роздумів, для написання цікавої, цілісної династичної, франкознавчої саги, захоплюючого уяву детективного історичного роману» [11]. Всі деталі родинної історії складають мозаїку пам'яті, яка перетікає із минулого у майбутнє. І кожна щаслива мить, яка була, неодмінно чекає свого продовження; бо події – це найперше те, як ми їх відчуваємо. Духовна цінність інтелектуального чуття стає моделлю творення архетипу пам'яті.

Модель світу, за спостереженнями Оксани Франко та її сина Андрія Даниленка, нагадує розкриті долоні далекого простору, осяяного високою зорею людського дійства. Дослідники намагаються розгледіти обриси Національного Дому «за високою зорею» (вислів Б.-І. Антонича). Зазначений концептуальний підхід дозволяє проаналізувати системне творення архетипної моделі національної пам'яті у парадигмі формування критичного мислення як цілісної функціональної єдності людської індивідуальності та навколишнього світу. Людська особистість існує в системі простору й часу [1]. Для розуміння особливостей формування високодуховної індивідуальності Оксани Франко важливим є визначення площинного інтелектуального-духовного рівня родини. У дослідженні Л. Сеніка містяться істотні відомості: «11 квітня (за офіційними, паспортними відомостями, насправді ж, 19 березня) 1939 р. з'явилася на «Божий світ» Оксана Омелянівна, яка є прямою спадкоємицею роду Франка, тобто онукою рідного брата (Онуфрія) самого письменника

Івана Яковича Франка і правнучкою їх батька Якова Івановича Франка (1802–1865) та... прапраправнучкою їх столітнього прадіда Теодора Франка (1726–1826). Дитинство Оксани припало на важкі роки Другої світової війни та перші повоєнні роки. До школи спрагла знань дівчина пішла у вересні 1945 року – спершу п'ять літ навчалась у Підгірках, відтак – у Калуші. Це був дуже тривожний етап розгортання «підпільної» боротьби з комуністичним окупаційним режимом і подальшого придушення національно-визвольних змагань, справді, екзистенційний час запеклих боїв з повстанцями, жахів арештів, повсякденної смерті, що чатувала на кожному кроці, насильницьких масових депортацій до Сибіру, сімейних трагедій, психофізичних, напівголодних стресів, постійного, свавільного «надужиття» енкаведистів та їх компрадорської камарильї, моральних «тектонічних зламів» багатьох, свідомо покалічених тоталітарною владою, патріотично налаштованих, «штучно» роз'єднаних репресивною «більшовистською» терористичною машиною галицько-українських родин...» [11].

У своїй науковій діяльності Оксана Франко поклала на себе відповідальну місію пророка і викривача зла. Її можна назвати художником, який відчув, що духовний світ – це щось більше, ніж багатозарові ідеї, його складники. З огляду на це дослідниця відважно бере на себе піднесену функцію судді. Людська особистість, з точки зору Оксани Франко, – втілена в тріаді: свобода, любов, творчість. Активізація особистісної системи «Я-виклику» стає основою формування загальнолюдського супротиву бездуховності: відбувається сходження від конкретного до загального. На формування особистості Оксани Франко мало наукове середовище Львова й, зокрема, ректор Євген Лазаренко. Л. Сенік підкреслив: «Студентські роки О. Франко тісно пов'язані зі Львовом, з академічною ауурою університету, історичного факультету. 31 серпня 1955 року Оксана як родичка Івана Франка натхненно вітала в Зеленому театрі (парк ім. Б. Хмельницького) студентів з усіх вузів міста. Ректором тоді був незабутній, променистий, добросердний Євген Лазаренко, який «дав путівку в життя» багатьом талановитим, неординарним особистостям» [11].

Оксана Франко аргументовано досліджувала проблеми формування національної пам'яті. Вона, працюючи в архівах Санкт-Петербурга, віднайшла чимало унікальних матеріалів з франкіани та українознавства як науки загалом. Не буде перебільшення, коли скажемо: кожний виступ Оксани Франко – це окрема сторінка

україніки. У 1971 році разом із родиною Бутичів, Марією та Іваном, Іваном Глизьом було підготовлено до видання трьохтомний корпус документів і матеріалів «Кирило-Мефодіївське товариство». Фундаментальний тритомник 1990 року побачив світ у київському видавництві «Наукова думка».

Подібна доля очікувала на видання «О. Ф. Кістяківський. Щоденник (1874–1885)» у 2-х томах, підготовлене до друку згаданими вище науковцями (долучилися також до праці старший упорядник Валентина Шандра та Іван Бутич). Щоденник заборонили, його текст побачив світ тільки через понад два десятиліття – в 1994–1995 рр. (Київ, вид-во «Наукова думка»). Оксана Франко – один із чільних авторів серії праць із п'яти томів «Українське національне відродження в документах і мемуарах ХІХ століття» (252 друковані аркуші), який у 1996 р. «номінований» (почесно вийшов у фінал конкурсу) на здобуття Державної премії України в царині науки і техніки. У 1998 р. публікація «О. Ф. Кістяківський. Щоденник (1874–1885)» і консолідована креативна група її редакторів та «укладачів» (одним з упорядників обох томів видання була Оксана Франко) були відзначені високою нагородою – премією ім. Михайла Грушевського Національної Академії наук (НАН) України.

Оксана Франко стояла біля витоків формування кафедри етнології історичного факультету Львівського національного університету ім. Івана Франка. Викладала загальну та українську етнологію, історію етнографічної науки, етнографію національних меншин України, народознавство, джерелознавство, спецкурси «Наукова спадщина Федора Вовка», «Науковий доробок Вадима Щербаківського», «Українська діаспора» та ін. Оксана Франко «знайшла маловідомі документи Федора Вовка в Парижі (1995 р.), побувала у Відні, Бухаресті, Тульчі, Дунавці, де мешкав знаменитий науковець у часи еміграції. У 1995 р. дослідниця перебувала на стажуванні в Європейському центрі Наукового Товариства ім. Т. Шевченка в Парижі (Сарсель), який очолював Аркадій Жуковський. Дослідниця вперше виявила і опрацювала архіви Вадима Щербаківського в Празі (1996 р.) та Мюнхені (2017 р.). У збірнику доповідей і повідомлень наукових сесій та конференцій НТШ у Львові у видавничій підсерії «З історії Наукового товариства імені Шевченка» (т. 10: редактор тому Олег Купчинський) Оксана Франко опублікувала в 1998 р. свою ґрунтовну, новаторську працю «Діяльність Федора Вовка в Науковому товаристві ім. Шевченка».

Послідовно, системно й багатоаспектно Оксана Франко дослідила творчу спадщину Федора Вовка, братів Вадима і Данила Щербаківських (у співавторстві з Андрієм Франком), Івана Франка, його брата Онуфрія (дідуся ювілянтки), дружини Ольги (з Хоружинських), дітей письменника Андрія, Тараса, Петра, Анни, його онуки, відомого мовознавця Зеновії Тарасівни Франко-Юрачківської та інших членів його родини (якій присвячено текст студії, у співавторстві з А. Д. Франком), а також Тараса Шевченка, Михайла Грушевського, Володимира Гнатюка, Степана Томашівського, Івана Раковського, Зенона Кузеля, Володимира Кубійовича, Володимира Шухевича, Петра Єфименка, Володимира Антоновича, Петра Курінного, Віктора Петрова (Домонтовича), Сергія Гамченка, Миколи Макаренка, Вікентія Хвойки, Дмитра Яворницького, Євгенії Козловської, Федора Козубовського, Павла Чубинського, Григорія Смольського та ін. Праці Оксани Франко оприлюднено в таких знаних вітчизняних та закордонних виданнях, як насамперед багатотомові «продовжувані» публікації: оприятнені під «орудом» УВАН (Української Вільної Академії наук) у США під серійною назвою «Джерела до новітньої історії України» (Нью-Йорк), «Науковий збірник Українського Вільного Університету [УВУ]» (Мюнхен; тут, у 2015 р. і в 2017 р. вийшли друком останні, 20-ий та 21-ий томи видання, що вміщують, зокрема, розлогі концептуальні статті О. О. Франко та А. Д. Франка у співавторстві, відповідно, про аналіз документів та матеріалів особистого наукового архіву Вадима Щербаківського та про його академічну діяльність в УВУ в Празі та Мюнхені, де він перебував на високій посаді ректора в 1945–1947 рр.). У цьому, доволі широкому, переліку варто згадати також про інші відомі періодичні та неперіодичні, «продовжувані» видання (часописи, журнали, збірники наукових досліджень, вісники, альманахи, «словники», «місячники», інтернет-видання), в яких опубліковано наукові праці О. О. Франко: «Визвольний шлях» (Київ, Лондон), «Зерна: Літературно-мистецький альманах українців Європи» (Париж, Львів, Цвікау), «Українське слово» (Париж), «Народознавчі зошити» (Львів), «Народна творчість та етнографія» (Київ), «Слово і Час» (Київ), «Парадигма» (Львів), «Український історичний журнал [УІЖ]» (Київ), «Наукові зошити історичного факультету» (Львів, ЛНУ ім. Івана Франка), «Археологія» (Київ), «Шевченківський словник» (Київ), «Архіви України» (Київ), «Літературна Україна» (Київ), «Вісник Львівського універси-

тету. Серія історична» (Львів), «Культура і життя» (Київ), «Етнічна культура українців» (Львів), «Калузькі історичні студії» (Івано-Франківськ), «Вісник Інституту археології ЛНУ ім. Івана Франка» (Львів), «Перевал» (Івано-Франківськ), «Дзвони Підгір'я», «Вікна» (Калуш) та ін. Співавторами окремих досліджень О. О. Франко є такі відомі персоналії, як В. І. Наулко, Р. Ф. Кирчів, В. Г. Сарбей, М. М. Швагуляк, А. Д. Франко, В. К. Борисенко, Ж. О. Кононенко та інші вчені.

На 11 квітня 2019 року припав 80-літній ювілей Оксани Франко, який був урочисто відзначений у наукових колах України. Дослідниця зі світовим ім'ям відійшла за межу Вічності 17 вересня 2021 року. Та Франкова покровна залишилася у пам'яті українського народу «в осяйній атмосфері творчого неспокою, конструктивних науково-культурологічних та мистецьких пошуків своєрідного «філософського каменя», у світлій аурі яскравого інтелектуального горіння» [11]. Власне, краще з доробку Оксани Франко органічно постає в епіцентрі націєтворчих подій ХХ–ХХІ століть. Людиноцентричність дослідниці стала наріжним каменем гуманітарної методології ХХ століття.

Система структурної аксіологічної парадигми вимагає творення культурологічних орієнтирів у кожен окремо визначену епоху. Є системні цінності, які залишаються актуальними на багато століть, а є такі, що набувають найбільшої актуальності в певний період. Аксіологічна складова виступає важливим чинником у формуванні системного мислення Оксани Франко. Мовиться про вічні цінності, які залишаються актуальними в будь-який період життя людини; це – добро, милосердя, активність, творчість, взаємодопомога. Але на певному історичному шляху розвитку окремі риси набувають особливої актуальності. Відображення архетипу пам'яті як необхідна складова кінцевої мети діяльності полягає у досягненні впливу, до якого і трансформуються інформаційна, пізнавальна функції, які не можуть реалізуватися поза методом переконання.

Сучасна культурологія, користуючись засобами логічних переконань, використовує в сис-

темі своїх інноваційних пошуків найважливіші факти історичного поступу, які стали знаковими в розвитку мислительної діяльності Оксани Франко. У своїй науково-практичній діяльності дослідниця вивчала шляхи вивчення й упровадження духовних цінностей.

Висновки. На прикладі дослідження архетипу пам'яті в творчій спадщині Оксани Франко можемо стверджувати, що проблема людської індивідуальності, її особистісного саморозвитку, пошуки гармонії у системі «людина і світ», принесення у життя людини духовних цінностей, подолання життєвих труднощів, система постійного духовного самовдосконалення – це найголовніші ідеї, які наповнюють життя людини сенсом і смыслом. Своєю діяльністю Оксана Франко доводила, що ставлення до культури є мірилом людяності в системі творення виховного простору, без якого неможливе впровадження виховних технологій.

Культура дає людині можливість осмислити себе у просторі і часі, відчути себе частиною великого планетарного дійства. Культура у її вияві літературного сегменту осмислює своє чергове діалогове вікно у світі цивілізаційних вимірів. Плоди діяльності Оксани Франко – це проекція у майбутнє. Культурологічні тенденції світового поступу останніх років свідчать про увагу цивілізацій до національної ідентичності народів, так як світ є багатокольорним у системі творення духовного сегменту. Багатоманітність створює умови для порозуміння, так як, згідно із законами філософського розвитку, окремішність кожного створює гаму для кольорової картини загального буття. Світова культурологічна система у часи воєнних випробувань стає ареною боротьби за утвердження духовних цінностей. Знищення культури як простору людяності характерне у першу чергу для тоталітарних держав. Зараз, у час воєнного випробування та серйозних глобалізаційних викликів, пишеться нова сторінка історії сучасної України. Належне пошанування діяльності Оксани Франко стає архетипом, на якому базується модель творення духовного світу нового українського часу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бех І. Д. Вибрані наукові праці. Особиста освіта. Київ-Чернівці: Букрек, 2015. Вип. 1. 657 с.
2. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку. Навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2018. 234 с.
3. Дзюба І. М. Україна перед Сфінксом майбутнього. К.: Вид. Дім «КМ Академія», 2001. 34 с.
4. Жулинський М. Духовна спрага по втраченій Батьківщині. К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2002. 65 с.
5. Зимомря М., Якубовська М. Естетика Франкового мислення як основа інноваційної культурологічної парадигми сучасності. *Альманах ФРАНКІАНА. Матеріали Науково-практичної конференції «Іван Франко у*

XXI ст.: виклики та перспективи», присвячена 165-тій річниці від дня народження Івана Франка та 105-ти річчю зі дня його смерті. Київ, ВПЦ «Київський університет», 2021. С. 132–138.

6. Ільницький М.М. Українська літературознавча думка ХХ ст. Львів, 2015. 352 с.

7. Ковалів Ю. І. Скрипторій. Біла Церква: Буква, 2004. 170 с.

8. Кримський С. Б. Запити філософських смислів. К.: Вид. ПАРАПАН, 2003. 240 с.

9. Нагорна Л. Національна ідентичність в Україні. К.: НАНУ Ін-тут політичних і етнонаціональних досліджень, 2002. 272 с.

10. Рікер П. Інтелектуальна автобіографія. Любов і справедливість. К.: Дух і літера, 2002. 114 с.

11. Сенік Л. Слово і чин. Літературна критика. Публіцистика. Есеїстика. Львів: ЛНУ імені І. Франка, 2020. 143 с.

12. Франко А., Франко О. Доленосні віхи життєпису музиканта світового визнання, очільника Товариства дрогобичан у США Володимира Осередчука з аристократичного дому Дидинських крізь мемуарно-нарративну призму дослідження генеалогічно взаємопов'язаних стосунків митця, членів його «фамілії» з Іваном Франком і нащадками його роду на Калущині, в Нагуєвичах та Ясениці Сільній. *Садиба Франка: науковий збірник заповідника «Нагуєвичі»*. Дрогобич–Нагуєвичі: Посвіт, 2022. Кн. 3. С. 88–132.

13. Zymomyra M., Yakubovska M. The Diskourse of spiritual and existential formation of Ivan Franko the concept of personality. *Accents and Paradoxes of Modern Philology*. 2020. № 1 (5). P. 96–116.

UDC 82.09

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.32.2.24>

HISTORICAL DEVELOPMENT OF “GOGOL STUDIES” IN CHINA

ІСТОРИЧНІ ЗМІНИ У РОЗВИТКУ «ГОГОЛЕЗНАВСТВА» В КИТАЇ

Li Haiying,

orcid.org/0000-0002-4553-3391

Postgraduate

Institute of Philology of Taras Shevchenko Kyiv National University

More than a hundred years ago, Chinese writer Lu Xun first mentioned Nikolai Vasilievich Gogol (Микола Васильович Гоголь) in 1907. All of Gogol's works have been translated into Chinese and published many times during this period. There are plentiful monographs and review articles of Chinese scholars' research on Gogol. It can be said that a systematic “Gogol studies” has been formed in China. Looking back at the entire history of translation and research, we find that the study of Gogol in China is closely related to the number and quality of translations of his works. Of course, China's social and political changes in different periods have also profoundly impacted the translation and study of Gogol's works.

Overall, “Gogol studies” in China have undergone a process of **“First Acquaintance – Learning by Imitation – Dissimilation – Returning Literature”**. The early 20th century was the period when Gogol initially entered the horizons of Chinese scholars and readers. At that time, Chinese society was undergoing huge changes and social crises. Chinese intellectuals hoped to modernize literature through the translation and introduction of foreign literature. In the 1930s and 1940s, the translation and research of Gogol's works developed substantially in China. With the initial formation of modern Chinese literature, the researchers began to learn from foreign literary criticism and theoretical methods. At this stage, the evaluation and interpretation of China's “Gogol Studies” are deeply influenced by Soviet ideology and literature theory, which emphasizes the sociopolitical function of literature. Whether it was the prosperity in the 1950s and 1960s or the decline after the mid-1960s, it was closely related to China's domestic social and political environment and changes in Sino-Soviet relations. The translation and research of Gogol's works are affected by political factors, showing the characteristics of a “revolutionary paradigm”. After the policy of Reform and Opening-up, along with the social and political reforms after the 1980s, China's “Gogol Studies” began to recover and become pluralism, showing the characteristics of “depoliticization”. All of Gogol's works have been translated and published, and the analysis and evaluation of his works have also broken away from the framework of “class analysis” or “revolutionary paradigm” and returned to the category of the “literary paradigm”. These processes also reflect China's profound social and political changes since the 20th century. In the last decade, “Gogol Studies” reached another peak after Ukraine's “Revolution of Dignity” (Революція гідності). It indicates that China's research on Gogol has begun to track changes caused by social and political events and remains sensitive to research hotspots among academics worldwide. Some scholars have begun to conduct research from the perspective of Gogol's national identity and his Ukrainian-themed novels. This article focuses on these characteristics of “Gogol studies” in different generations.

Key words: Gogol studies, Chinese Literature, revolutionary paradigm, literary paradigm, historical development.